

IV Jornada Esport Blanquerna – V Jornades FIEP Catalunya

[21.05.2008]

ELS PERQUÈS DE L'EDUCACIÓ FÍSICA AVUI

Arguments per explicar la presència de l'Educació Física als
centres educatius

Aquest document pretén recollir les principals conclusions extretes arrel de la taula rodona ***Els perquès de l'Educació Física avui*** en el marc de la IV Jornada Esport Blanquerna i V Jornades FIEP Catalunya celebrades el proppassat 21 de maig de 2008 amb el títol “**Maria? No gràcies. Arguments per explicar la presència de l'Educació Física als centres educatius**” organitzades conjuntament pels coordinadors dels estudis de LCAFE i MEF de la FPCEE Blanquerna, Jaume Bantulà i Juanjo Rodríguez respectivament i per la FIEP Catalunya.

Aquesta taula rodona fou moderada pel professor de la FPCEE Blanquerna i sotsdelegat de la FIEP Catalunya, el Dr. Enric Mª Sebastiani i Obrador, i es va proposar un original format on cadascun dels components de la taula rodona van defensar un argument amb l'objectiu d'anar construint un discurs organitzat que expliqui i justifiqui la presència, avui, de l'Educació Física com a matèria curricular en el sistema educatiu del nostre país.

En aquest sentit, a continuació s'ofereix un resum de les principals aportacions que han anat apareixent al llarg d'aquesta taula rodona a cadascun dels arguments.

Perquè és un element socialitzador que afavoreix la cohesió social

Dra. Maria Prat (Universitat Autònoma de Barcelona)

L'Educació Física bàsicament és una eina o instrument, com ho pot ser qualsevol altre assignatura, que ens permetrà a créixer com a persones i conviure en societat. Però, podem afirmar que l'Educació Física, té unes singularitats o especificats que la diferencien d'altres matèries educatives i la converteixen en una “eina privilegiada” per afavorir l'adquisició d'uns valors individuals i socials.

La tipologia dels seus continguts, sobretot el joc, l'esport i l'expressió corporal, ja aporta un potencial socialitzador a la matèria. Hem de destacar la gran quantitat de relacions interpersonals, la presència del conflicte, l'aprendre a cooperar i competir, el seu llenguatge universal i el caràcter vivencial i lúdic de la matèria. Tots aquests aspectes, juntament a la transcendència social dels seus continguts i a la seva gran presència a la nostra vida quotidiana i als mitjans de comunicació, permeten que l'EF sigui una eina excel·lent per a la socialització.

Diferents autors fan ressò de la potencialitat de l'EF i l'esport per a desenvolupar valors individuals i socials, però també hi ha estudis que afirmen que no sempre es produeix aquest efecte socialitzador desitjat. Psicòlegs, sociòlegs i educadors, no saben explicar encara *com* i *perquè* l'aprenentatge social pot incidir en persones que fan esport o no. El que sí que es remarca és una gran importància de l'ambient social i organitzatiu de les pràctiques esportives.

Finalment hem de tenir present que en aquest procés s'hi ha d'implicar a les famílies, als responsables de l'esport extra-escolar, i “fer entrar” els mitjans de comunicació a l'aula per fer-ne una anàlisi crítica.

Perquè promou els hàbits saludables i millora la qualitat de vida

Sra. Mariona Corbella (Fundació Mensalus)

Els arguments que es presenten a continuació es desprenen de l'anàlisi de l'actual currículum d'EF, del de primària i del de secundària. Per tant, responen al que, des de l'administració, s'estima que cal aconseguir i cal fer des de l'àrea d'educació física als centres escolars de Catalunya.

Les justificacions que es donen a nivell de promoció d'hàbits de salut i de millora de la qualitat física pretenen cenyir-se a l'entorn educatiu, a l'EF escolar. I pretenen ser molt específiques d'aquest marc per tal de resultar raons de pes a l'hora de contemplar aquesta àrea en l'ensenyament obligatori.

No es fa referència, doncs, a l'exercici físic en sentit ampli, ni tan sols a l'esport escolar. No es contemplen totes les necessitats dels infants i dels adolescents, només aquelles a cobrir a través de l'escolarització. I no s'argumenta a partir d'altres responsabilitats del govern en relació als nens i nenes de 6 a 16 anys, que no siguin les que es refereixen a la seva educació. No obstant, cal reconèixer els valors afegits que l'àrea d'EF té a altres nivells.

L'àrea d'EF promou hàbits saludables en tant que:

- Aporta coneixements, competències i habilitats en relació a l'exercici físic, la millora de la condició física i la salut
- Desenvolupa una actitud crítica en relació al tractament del cos i a l'ús de l'exercici físic i l'esport a la societat actual
- Estimula la pràctica d'exercici físic extraescolar

L'àrea d'EF pot contribuir a la millora de la qualitat de vida en tant que:

- Educa en l' assoliment de benestar personal físic, psicològic i emocional, i social.

L'àrea d'EF, a més, pot contribuir a:

- La prevenció de trastorns de conducta i de conductes de risc.
- La prevenció del sedentarisme.
- Al treball d'aspectes educatius diversos i d'eixos transversals com: educació per la pau, educació de la salut, educació emocional, educació de la sexualitat, educació en valors, educació multicultural....

En definitiva l'àrea d'Educació Física aporta vivències i recursos per a la construcció i desenvolupament d'una bona *salut positiva* (optimisme, autoconcepte, capacitat d'afrontar les dificultats, confiança en un mateix, sensació de benestar, percepció de la realitat, autonomia, satisfacció...).

Perquè acompanya i guia l'harmònic desenvolupament motor

Dr. Josep Cabedo (FPCEE Blanquerna - URL)

La motricitat és un aspecte fonamental des de que naixem fins que ens morim. Quan som infants descobrim el món per mitjà de les diferents habilitats que anem adquirint i aprenent. Sabem dels problemes que comporta per al desenvolupament integral de la persona quan tenim algun problema com pot ser una hipotonia o de lateralitat i de la seva repercussió en els aprenentatges escolars.

Però també al final de les etapes de la vida, quan som avis, la motricitat té un paper fonamental. El "drama" esdevé quan una persona no es val per si mateixa, o sigui, no pot fer aquelles habilitats quotidianes com pot ser vestir-se, anar a comprar, fer el dinar, etc.

Seguint amb el mateix argument tal com diu la doctora, biòloga i pedagoga Dolors Canals "**El cos és el nostre instrument de vida**". Tot el que fem és a través del nostre cos. D'aquí que a un nen li produeixi una enorme alegria i satisfacció aconseguir fer una habilitat que abans no sabia realitzar. I el fet d'assolir-ho produeix una enorme confiança en un mateix. Per tant en totes les etapes de la vida la motricitat juga un paper fonamental.

Així doncs, l'E.F és inqüestionable doncs eduquem aquesta motricitat que és fonamental per a l'existència humana en les etapes del desenvolupament humà des de la segona infància fins que una persona és adulta. És important pel repertori motriu que es va adquirint durant aquestes etapes i que a més és transferible en les etapes següents fins al final de la vida.

Perquè dinamitza els centres educatius i ensenya una manera de viure el lleure

Sra. Marta Carranza (Institut Barcelona Esports – Ajuntament de Barcelona)

L'Educació Física dinamitza els centres educatius ja que pot ser un bon motor per organitzar mogudes a l'escola i fora de l'escola. És evident, però que no hem de pretendre fer-ho sols i que també hi ha altres activitats que ajuden a dinamitzar els centres: festes, setmanes temàtiques, colònies,...

Pel que fa a l'Educació Física, i sobre tot al paper del professorat d'Educació física, es proposen a continuació unes idees clau i uns exemples que puguin il.lustrar la manera d'aconseguir-ho.

Sobre les idees clau, ressaltar les següents:

- El professorat d'EF ha de ser un referent pel que fa a l'organització d'activitats que mobilitzin a tot el centre.
- Haurà d'implicar a la resta del professorat en les activitats de l'àrea d'EF.
- Cal sensibilitzar i corresponsabilitzar al claustre dels reptes i dificultats de l'àrea (Instal·lacions, material, horaris,...)
- Buscar la implicació de l'EF en la resta d'àrees i en els projectes de centre.

Els perquès de l'Educació Física avui

- Liderar la coordinació del conjunt d'activitats que es duguin a terme en els espais esportius del Centre, tan dins com fora de l'horari lectiu.
- El professorat d'EF haurà de tenir un àmpli coneixement dels recursos del seu entorn per l'aprofitament dels mateixos.
- Aprofitar les possibilitats de l'activitat física per implicar tota la comunitat educativa.

Algunes idees o exemples sobre com fer-ho (algunes s'estan aplicant a la ciutat de Barcelona):

- Organitzant, de tant en tant, exposicions al claustre explicant i donant a conèixer tots els beneficis i bons resultats que aconseguim a través de l'EF i les activitats organitzades.
- Creant una estructura de coordinació interna per l'organització d'activitats.
- Participant en el projectes de la resta d'àrees i implicant el cos i el moviment de forma transversal.
- Formant part dels seminaris o grups de professorat d'EF del seu territori.
- Liderant activitats de centre que tinguin com a eix continguts de l'àrea, en horari lectiu i amb famílies (Diada de l'esport, Diada del Joc tradicional, la festa de l'aigua, Festa Atlètica, etc.).
- Planificant sortides vinculades a l'àrea de manera seqüenciada al llarg de tota l'escolarització¹.
- La participació requereix una formació i un treball previ al centre i el resultat final es recull en una activitat compartida amb altres centres i fins i tot, algunes, amb les famílies (Flic-Flac Circ, Dansa Ara, Salut i Esport, Raid Atlètic, etc.).
- L'aportació d'aquestes activitats al centre es tradueix en més prestigi per l'EF, i més coneixement de tota la comunitat educativa del que es treballa.
- Evidentment serà imprescindible la implicació de l'alumnat tant en l'execució com en la mateixa organització de tot el que es proposi fer.

D'altra banda, l'Educació Física ensenya una manera de viure el lleure, ja que en aquest sentit l'EF pot jugar un paper cabdal per aconseguir que el nostre alumnat, un cop finalitzi la seva escolarització obligatòria, pugui exercir un estil de vida actiu.

Així, més del 80% de les activitats que fan els nens i nenes quan surten de l'escola són activitats físico-esportives. I, dels que fan altres activitats, la major part, fan també activitats esportives.

A la ciutat de Barcelona, segons un estudi del 2007, el 66,8% dels nens i nenes (d'entre 6 i 18 anys) fan algun tipus de pràctica físico-esportiva al sortir de l'escola. Si ens centrem a la franja de primària, puja gairebé al 75%..

Amb tot el que hem plantejat al primer punt, és evident que estem contribuint a aportar a l'alumnat vivències significatives que determinaran l'organització del seu lleure, però cal alguna cosa més:

¹ En aquest punt és important el paper dels municipis i la oferta que donen a les escoles. En el cas de Barcelona existeix el Programa d'Activitats Escolars (PAE).

Els perquès de l'Educació Física avui

- Conèixer i donar a conèixer a l'alumnat i a les famílies l'oferta de cada territori. (guia) Periòdica i puntual.
- Conèixer que fa l'alumnat en el seu temps de lleure i orientar aquells casos que es cregui convenient.
- Promoure les sortides a la natura i el coneixement d'altres medis.
- I, sobretot, fer arribar a les famílies la importància d'incorporar l'activitat física en el lleure dels seus fills i filles.

Bé, per acabar, una darrera reflexió: *"En momentos de crisis , sólo la imaginación importa más que el conocimiento"* (Albert Einstein).

Així que: a posar-li imaginació a l'Educació Física de cada dia!

Perquè intervé en la construcció de la intel·ligència humana per la motricitat

Dr. Josep Solà (FPCEE Blanquerna - URL)

La present comunicació té un caràcter transversal respecte dels arguments defensats a la taula per què els utilitzarà en emfatitzar el caràcter intel·lectual de l'educació física integrant-los tots. Només un enfocament de l'ésser humà intel·ligent pot assumir els beneficis de l'educació física: moure's en qualsevol finalitat de les expressades és intel·ligència. Cal recordar el menyspreu històric d'aquesta disciplina, sovint oblidada enfront dels tradicionals continguts acadèmics de lectoescriptura. Si tot es pot repensar, s'intentarà diluir la frontera entre els continguts intel·lectuals tradicionals i l'educació física.

INTEL·LIGÈNCIA EN SENTIT AMPLE I EN SENTIT RESTRINGIT

Respondre a la relació entre intel·ligència i comportament motor comporta acceptar un model teòric de la individualitat humana. Però el plantejament inicial és erroni: preguntar-se la relació existent entre intel·ligència i comportament motor comporta la trampa del dualisme, utilitzant un concepte disposicional i orgànic d'intel·ligència. L'Educació Física no es realitza com a manifestació d'una entitat interna que ho permet; ans al contrari, la intel·ligència humana es construeix a mesura que la persona s'emociona, percep i entén.

El **sentit ample** de la intel·ligència significa una visió multidimensional per a tota adaptació ontogenètica als entorns físic, biològic i sociocultural. Aquest model pot recordar Gardner, que parcialitza la realitat assignant a cada tipus diferenciat de comportament una nova intel·ligència. Però el model es basa en les funcionalitats bàsiques de la naturalesa que exigeixen adaptació i no pas en una categorització descriptiva de comportaments:

Els perquès de l'Educació Física avui

Percebre l'entorn físic: Els moviments i postures apresos tan pel desenvolupament de la vida quotidiana (rutines de vestir-se i desvestir-se, menjar amb els coberts, escriure, pujar i baixar escales...) i totes les gestualitats específiques del món esportiu que complementen la motricitat humana amb les més variades tècniques.

Condicionar-se biològicament: El control emocional de les reaccions vitals de l'organisme i, lògicament, tota la cura dels hàbits saludables pel cos, afegint-hi l'entrenament condicional de les diverses capacitats físiques bàsiques adaptades a tot el cicle vital i a les necessitats de cada grup social.

Entendre les convencions socials: Adaptar-se a les normes, valors i sabers creats per la cultura en les diverses manifestacions del grup i d'identitat personal. Sovint relacionats amb la socialització dels humans per què han estat els que tradicionalment s'han emfatitzat en l'escola, sobretot els sabers purament cognoscitius i no interactius propis de l'educació física.

El **sentit restringit** de la intel·ligència acotat al comportament motor, el caracteritza compost d'habilitats motores i de sabers interactius i respectant els dos nivells funcionals psicològics: rígid (córrer, tirar amb l'arc, nedar...) o canviant (totes les seqüències de joc en atac i en defensa dels esports d'equip, les curses...), i tenint sempre el temps com a criteri d'èxit distintiu:

- a) Percepció i enteniment construïts en el comportament motor, en la pràctica exclusiva de les sensacions propioceptives i musculars que generen les més diverses activitats d'actitud postural i d'infininat de moviments corporals.
- b) El temps com a criteri d'èxit intel·lectual de l'activitat motora. L'Educació Física no respon només a la durada absoluta del temps del "saber què fer", sinó que és impossible entendre-la sense la referència al "saber en quin moment fer".
- c) Un marc incomparable per a la construcció humanística del "saber ser", l'admissió de les normes socials, les actituds positives de companyonia, solidaritat i esforç i, paral·lelament, el coneixement emotiu de l'individu en moviment.

L'EDUCACIÓ FÍSICA ÉS EDUCACIÓ INTEL·LECTUAL

Freqüentment, per compensar diferències històriques, l'educació física ha copiat les metodologies d'altres matèries en un procés equivocat de suposada intel·lectualització: hores de teoria, continguts avaluable cognoscitivament... No cal sacrificar les poques hores pràctiques que distingeixen la disciplina per així obtenir un reconeixement social per

Els perquès de l'Educació Física avui

mimetisme. La intel·ligència multidimensional integradora planteja la conveniència del cognom educació "física" com a gran limitació conceptual. Ser intel·ligent no significa només domini lingüístic o raonament matemàtic. L'activitat física i l'esport ofereixen un marc inigualable d'educació intel·lectual, amb la temporalitat com a criteri d'èxit distintiu.

Perquè afavoreix la comunicació corporal

Dra.Susana Pérez (FPCEE Blanquerna - URL)

Afirmar que la pràctica de l'activitat física i l'esport afavoreix la comunicació és un argument actual però no és innovador. Si ens remuntem al s. XVIII, ja el mestre Noverre ressaltava la capacitat del moviment corporal com a element afavoridor de la comunicació.

A partir d'aquests antecedents els coneixements sobre la relació entre moviment i comunicació han anat evolucionant. Una de les idees que més sorprenen del moviment del cos humà és la seva component repetitiva. Les repeticions ens permeten conèixer als nostres interlocutors, sense paraules, tan sols a partir dels seus moviments individuals.

Els moviments en el llenguatge no verbal equivalen a les paraules que conformen el vocabulari del llenguatge verbal. Les persones amb un ampli vocabulari corporal presenten una gran capacitat de comunicació que les ajuda a mantenir unes adequades relacions personals.

Hi ha una relació directa entre el sedentarisme i el vocabulari corporal empobrit vers la pràctica esportiva i el augment de la quantitat i qualitat del vocabulari corporal.

Aquests arguments ens permeten concloure que la pràctica de diferents esports i activitats físiques a les classes d'Educació Física, aporta les eines adients per desenvolupar un adequat vocabulari de moviments corporals que millora la capacitat de comunicació dels seus participants.

En definitiva,

1. L'Educació Física és una eina privilegiada que, articulant una proposta educativa diversa, adquirida i equilibrada suposa una experiència vital que aporta un creixement intel·lectual, motor, emocional i social que és transferible a altres dimensions de la vida de les persones...
2. L'Educació Física és una eina privilegiada que pot i ha de procurar donar resposta a la societat en la que està encaixada i que pot fer aportacions que orientin a la societat que es pretén aconseguir.
3. La potencialitat educativa de l'Educació Física no es pot ignorar dins d'un sistema educatiu que pretén l'assoliment d'unes competències i la formació d'unes persones i d'uns ciutadans de forma integral.
4. Es proposa, no només mantenir la presència de l'EF a l'escola com fins ara sinó incrementar-la fins els paràmetres que orienta el Parlament Europeu (3 hores a la setmana) i anticipar-la també a Educació Infantil (i impartida pels mestres especialistes).
5. Per aconseguir els diferents propòsits d'aquests arguments cal fer necessàriament un treball en equip entre tota la comunitat educativa.

Esperem que aquestes jornades puguin contribuir a generar i ordenar un discurs que ajudi a explicar, justificar i valorar, davant la comunitat educativa el paper que, avui en dia, ha de tenir l'Educació Física als nostres centres educatius davant d'uns nous valors emergents.